

Отже, в Україні нарешті почали приділяти більше уваги особам, які потребують державної підтримки. Поступово ситуація з цього питання в країні поліпшується. Відповідні пільги вже з 2006 р. отримують і діти війни, дитинства в яких не було. Таким способом держава хоче віддячити цим особам за втрачене дитинство і їх внесок під час Великої Вітчизняної війни. Внутрішня політика має сприяти формуванню у нашому суспільстві нових морально-етичних цінностей, а також розвиткові соціально орієнтованої соціальної політики, скерованої на конкретну людину, її потреби й надії.

Література

1. *Украинские дети войны получили льготы. Победа после войны // Аргументы и факты. – 2006. – № 9 (март). – С. 8.*
2. *Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. – К.: Олан, 2004. – 312 с.*
3. *Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 615 с.*
4. *Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» / Збірник Законів про соціальний захист в Україні. – Х.: Ігвінь, 2005. – 352 с.*
5. *Закон України «Про соціальний захист дітей війни» від 2005, № 2195 – 4.*
6. *Дітям війни доведеться зачекати, не тільки у чергах // Нова Тернопільська газета. – 2006. – 1–7 лютого. – С. 3.*
7. *Пархоменко-Куцевіл О. Соціальний захист дітей війни // Соціальний захист. – 2005. – № 6. – С. 43.*
8. *Синчук С. М., Бурак В. Я. Право соціального забезпечення України: Навч. посіб. / За ред. С. М. Синчук. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 306 с.*

Ляшенко О., Булавська Г., Стаднійчук Т.

ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ УЧАСТІ УКРАЇНИ В СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Розглянуто вступ України до СОТ як один із пріоритетів зовнішньоекономічної політики України. Визначено основні позитивні результати та негативні наслідки участі України в СОТ для окремих галузей промисловості, сфери послуг та сільського господарства.

Членство в СОТ, як відомо, – це чинник стабільного і передбачуваного розвитку економіки України. Можна прогнозувати, що набуття

нашою країною членства в СОТ позитивно вплине на розвиток зовнішньої торгівлі й стане запорукою стабільності та передбачуваності розвитку за рахунок забезпечення гарантованого доступу до світових ринків товарів, робіт, послуг.

Набуття Україною членства в СОТ – необхідний практичний крок на шляху до європейської інтеграції. Так, виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та його державами-членами, більшість статей якої ґрунтовані на принципах СОТ, реалізація положень Спільної стратегії ЄС щодо України і запровадження зони вільної торгівлі з ЄС неможливі без вступу у найближчій перспективі до СОТ.

Прогнозування та розроблення рекомендацій для успішної адаптації галузей до умов членства у СОТ потребують кількісних і якісних оцінок наслідків вступу України до СОТ з урахуванням багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, внутрішніх міжгалузевих та міжнародних зв'язків. Досі в нашій країні проведено небагато досліджень щодо окремих галузей та економіки в цілому. Автори використовують, зокрема, результати дослідження Міністерства економіки та європейської інтеграції, яке подає оцінку щодо основних вітчизняних секторів та галузей [4]. Аналітичні прогнози та рекомендації також розробили Центр ім. О. Разумкова, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [3], Центр наукових досліджень НБУ, група експертів Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) і Світового Банку [1].

Ми зіставимо висновки деяких досліджень і аналітичних матеріалів щодо вступу України до СОТ для різних галузей економіки.

Як відомо, вступ України до СОТ може мати як позитивні результати, так і негативні наслідки для економіки нашої країни в цілому, так і для окремих галузей. Більшість експертів дотримується думки, що вступ до СОТ та лібералізація доступу на ринки України не викличе значних негативних наслідків для українських галузей, оскільки рівень реального тарифного захисту внутрішніх ринків для багатьох із них не зміниться суттєво, оскільки і нині є досить низьким.

На нашу думку, вступ України до СОТ по-різному впливатиме на різні галузі промисловості, сферу послуг та сільське господарство. Це пов'язано з тим, що деякі галузі характерні високим ступенем експортоорієнтації, інші, навпаки, задовольняють потреби лише внутрішнього ринку; деякі галузі потребують значних капітальних інвестицій із великим терміном окупності, інші – можуть забезпечити стабільні прибутки вже через незначний проміжок часу. Ці фактори і визначають терміни адаптації галузей до умов лібералізованого зовнішньоторговельного режиму. Загалом, очікується поживлення виробництва у експортоорієнтованих галузях. Проте зниження рівня державної підтримки ок-

ремних галузей та підприємств може призвести до мінімізації цього позитивного ефекту.

Ми вважаємо, баланс позитивних результатів та негативних наслідків залежить, насамперед, від готовності виробників працювати в умовах міжнародної конкуренції, а саме, від рівня їх ефективності та конкурентоспроможності, який вони мають підвищувати ще до вступу у СОТ.

Вступ до СОТ та відкритість економіки надають додаткового поштовху для структурного реформування економіки і галузей. Структурні перетворення, незважаючи на короткотермінові втрати (закриття неефективних, неконкурентоспроможних підприємств, витрати на переорієнтацію виробництва, тимчасове безробіття тощо), у довготривалій перспективі ведуть до економічного зростання та поліпшення національного добробуту. Одночасно, величину короткотермінових втрат можна мінімізувати за умови належної підготовки до вступу [3].

Результати вступу України до СОТ для окремих секторів залежатимуть як від структури виробництва сектора, так і від вихідного рівня захисту секторів. За результатами моделі загальної рівноваги (МЗР), реалізованої у програмному середовищі GAMS, членство України в СОТ буде найвигіднішим для металургії (+ 23,1%) та хімічної промисловості (+20,1%) серед усіх галузей, які виробляють товари, а також для готельного та ресторанного бізнесу (+14,5 %) в сфері послуг. Для металургії найбільший вплив матиме поліпшення доступу до ринку, а для готельного та ресторанного бізнесу – реформа тарифів [3].

Іншими галузями промисловості, які потенційно значно збільшать випуск продукції, є виробництво коксу та видобування неенергетичних матеріалів, що задовольняють проміжний попит секторів-лідерів. Зростання випуску в кожному з цих секторів може перевищити десять відсотків. За винятком готельного та ресторанного бізнесу, сектор послуг демонструватиме помірне зростання. В цьому секторі найбільше зростуть сфера комунальних послуг, а саме постачання газу та електроенергії (+6,7% та +5,1% відповідно), та також телекомунікації (+4,0%), до того ж, у цьому секторі випуск зросте за рахунок зниження бар'єрів для ПП.

Випуск у агропромисловому секторі, що має найбільший вихідний рівень захисту, може зменшитись, якщо в Україні суттєво не поліпшаться виробничі технології. Секторами, де очікують найзначнішого скорочення обсягів виробництва, є харчова промисловість (-22,8%) та рибне господарство (-18,5%).

Головними позитивними результатами вступу України до СОТ для металургійного комплексу Україну будуть:

- можливість скасування квот на експорт української продукції металургії до ЄС. 17,5% обсягу українського товарного експорту до ЄС становлять металургійна продукція, що підпадає під жорсткі нетарифні обмеження, зокрема квоти. За попередньою оцінкою, тільки завдяки усуненню кількісних обмежень (квот), які у рамках СОТ заборонені, є змога збільшити обсяги експорту зазначеної продукції до країн ЄС на суму близько 70–90 млн. дол. США. Подальша лібералізація тарифних обмежень на експорт продукції чорної металургії до країн ЄС у результаті вступу України до СОТ дала б змогу збільшити обсяги експорту цієї продукції принаймні на 150–180 млн. дол. США, тобто збільшити загальний обсяг експорту продукції чорної металургії до ЄС приблизно на 30%. Питання кількісних обмежень на експорт української металопродукції до країн ЄС набуває особливої актуальності в контексті розширення ЄС, адже квота на імпорт української продукції поширюватиметься і на товари, що постачатимуться до нових країн-членів. Вступ до СОТ дасть змогу наполягати на скасуванні кількісних обмежень щодо продукції походженням із України;
- можливість застосування механізму врегулювання торговельних суперечок, передбаченого нормами СОТ, допоможе українським виробникам уникнути антидемпінгових та спеціальних розслідувань;
- українські металурги отримають одночасне спрощення умов доступу до ринків 148 країн-членів СОТ, частка яких у світовій торгівлі становить близько 93%. Це сприятиме зростанню обсягів експорту металургійних підприємств та виходу на нові ринки збуту.

Основним можливим негативним наслідком вступу України до СОТ для металургійної галузі України є обмеження можливості субсидування виробництва та експорту шляхом надання податкових пільг, списання податкової заборгованості тощо.

Головними позитивними результатами для хімічної промисловості від набуття Україною членства у СОТ можуть бути:

- зростання виробництва в експортоорієнтованих секторах завдяки лібералізації режиму доступу до зовнішніх ринків;
- збільшення обсягів іноземних інвестицій, необхідних для технологічного переозброєння підприємств галузі та переходу до виробництва товарів з більшою доданою вартістю;
- розширення асортименту і якості товарів, зниження їх цін;
- зменшення втрат від антидемпінгових розслідувань.

Можливими загрозами для підприємств хімічної галузі є:

- загострення конкуренції у секторах малотоннажних продуктів, лаків, фарб, оздоблювальних матеріалів, що може негативно вплинути на роботу деяких українських підприємств;
- переваги вільного доступу на ринки інших країн більшою мірою стосуються ринків із «цінковою конкуренцією», тобто ринків сировинної продукції. Тому, якщо Україна покладатиметься лише на дію ефектів торговельної лібералізації, вона ще протягом тривалого часу перебуватиме у сфері низькотехнологічного експорту з низьким рівнем прибутків.

Легка промисловість є прикладом галузі, яка може отримати переважно вигоди від вступу України до СОТ. Так, членство України в СОТ має забезпечити:

- зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки світу;
- збільшення іноземних інвестицій у галузь, що дасть змогу оновити обладнання та технології виробництва товарів легкої промисловості.

Підприємства легкої промисловості сьогодні використовують 40-50 відсотків виробничих потужностей і готові збільшувати обсяги виробництва. Нині вітчизняні підприємства змушені орієнтуватися на зовнішні ринки, де високоякісні вітчизняні швейні та трикотажні вироби користуються значним попитом. Водночас на внутрішньому ринку переважають нелегально імпортовані низькоякісні та несертифіковані товари, що створюють жорстку конкуренцію вітчизняному виробникові. Запровадження і чітке дотримання правил стандартизації та сертифікації продукції, передбачене нормами СОТ, сприятиме зростанню вітчизняного виробництва.

У ході переговорів щодо вступу України до СОТ у сільському господарстві і харчовій промисловості було досягнуто таких домовленостей:

- тарифні поступки: максимальну (зв'язану) ставку тарифу на продукцію сільського господарства погоджено на рівні 20%, а середній тариф на продукцію сільського господарства та харчової промисловості – на рівні 12,53% у 2005 р. (для довідки: максимальна ставка імпортного мита для промислових товарів буде 10%, а для найбільш чутливих – 15%).

Винятками є: цукор – 50%, соняшникова олія – 30% і підакцизні товари (вино, лікєро-горілчані та тютюнові вироби), для яких зв'язані тарифні ставки будуть вищими. Нині вже погоджено близько 95% тарифних ставок. Період впровадження тарифних поступок – 2001–2005 рр., а для деяких товарів – до 2010 р.

- тарифна квота на цукрову тростину становитиме 260 000 т., при цьому тарифна ставка дорівнюватиме 2% (понад квоти ставка буде дорівнювати 50%).
- Україна домовляється про сукупний обсяг підтримки сільського господарства у розмірі 1,39 млрд. дол. США на рік, тобто приблизно 8 млрд. грн. Для порівняння: країни Європи й Америки, що належать до СОТ, витрачають мільярд доларів щодня на підтримку аграрного комплексу. При цьому наш сільгоспвиробник конкурує з продукцією, яку виробляють у кращих кліматичних умовах, а в нашому кліматичному поясі великі сезонні ризики, частіша ймовірність посухи, заморозків, кількість опадів менша, ніж потрібно. І якщо це все не підкріплене інвестиціями в технології, у техніку, в агрокультуру – можна передбачити результат конкурентної боротьби вітчизняних товарів із закордонними в умовах обмеженого рівня державної підтримки, де кожна нова країна має погоджувати дедалі більше і більше умов з тими країнами, які вже в СОТ [4].

Санітарні та фітосанітарні заходи і технічні бар'єри у торгівлі: процедури вступу до СОТ передбачають обов'язкове виконання вимог Угоди про санітарні та фітосанітарні заходи й Угоди про технічні бар'єри у торгівлі. Тому необхідно адаптувати українське законодавство до норм цих угод, наблизити українські стандарти якості й заходи безпеки до міжнародних, а також надати наукові обґрунтування у випадку, якщо українські норми жорсткіші за відповідні міжнародні. У членів Робочої групи є зауваження, зокрема, стосовно деяких епізоотичних заходів, а також списку імпортованих товарів та об'єктів, що підлягають обов'язковому санітарному / ветеринарному / фітосанітарному контролю.

Група експертів Світового банку й Організації з економічного розвитку та співробітництва дослідила зменшення тарифів ввізного мита до 20%. За їх оцінками, це означає значне зниження митних бар'єрів для майже всієї продукції сільського господарства і харчової промисловості порівняно з тарифами України для режиму найбільшого сприяння, які діють нині. Так, граничні тарифи для пшениці, кукурудзи та яєць будуть меншими у 1,5–2 рази; для насіння соняшнику – у 13 разів; для яловичини та свинини – у 3 рази; для м'яса птиці – у 7 разів; для білого цукру – в 2 рази.

Таке зменшення тарифного захисту мало б спричинити спадання цін вітчизняних сільськогосподарських виробників. Проте експерти прогнозують, що для більшості груп сільськогосподарських товарів цього не станеться, оскільки високі митні тарифи досі не забезпечували високі ціни сільськогосподарських товаровиробників. На багато видів

продукції внутрішні ціни часто є навіть нижчими за зовнішні (до сплати мита), що дає Україні змогу вже сьогодні експортувати значну частину сільськогосподарської продукції. Що ж до інших груп товарів, то внутрішні ціни на них вищі за зовнішні не більше, ніж на 20% (максимальна митна ставка), що, як правило, гарантує захист вітчизняного виробника. Виняток становлять такі групи товарів, як м'ясо птиці та свинина, ціни на які можуть зменшитися [1].

За оцінками Світового банку, нині у системі внутрішньої підтримки сільського господарства України переважають такі форми підтримки, які мають найнегативніший вплив на конкуренцію. Рівень підтримки для різних груп товарів суттєво відрізняється. Він є порівняно високим для виробництва курятини, свинини та яєць і, навпаки, низьким для виробництва молока й олійних культур.

Вступ до СОТ означатиме реформування системи державних субсидій. Від прямої підтримки ринкових цін та доходів виробників, адміністративних інтервенцій у функціонування сільськогосподарських ринків треба буде перейти до надання дозволених неадресних субсидій, тобто таких, що спрямовані на розвиток інфраструктури сільськогосподарських ринків, розвитку кредитування, стимулювання впровадження сучасних сільськогосподарських технологій та впровадження міжнародних стандартів якості та безпеки сільськогосподарської продукції, зменшення транспортних витрат і витрат на зберігання. Така державна підтримка сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності національних виробників.

У рамках СОТ також дозволено фінансувати дослідницькі, навчальні, консультаційні й маркетингові програми, створення державних резервів для гарантування продовольчої безпеки, виплати на відшкодування збитків від стихійних лих, виплати за програмами охорони довкілля та регіональними програмами допомоги.

Головними позитивними результатами для аграрного сектору від набуття Україною членства у СОТ можуть стати:

- додаткові можливості доступу до зовнішніх ринків;
- стимулювання технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів завдяки збільшення іноземних інвестицій в АПК;
- збільшення передбачуваності, прозорості та послідовності економічної політики уряду в сфері сільського господарства, що зменшить ризики ведення бізнесу та стимулює інвестиційну діяльність у секторі;
- прискорення структурних реформ в аграрному секторі;
- зменшення транспортних та інших витрат на ведення бізнесу сільськогосподарських виробників (гарантований вільний транзит

через територію країн-членів СОТ, зменшення ризиків тощо), що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських сільськогосподарських товарів.

Можливі негативні наслідки для аграрного сектору від набуття Україною членства в СОТ:

- зниження рівня граничних тарифів ввізного мита може призвести до тиску імпорту на ті галузі АПК, які не мають переваг щодо рівня собівартості (виробництво цукру), а також на ті, що отримували значну державну підтримку (виробництво м'яса птиці та свинини) і, як наслідок, можливе звуження внутрішнього ринку збуту для цих товаровиробників [2].

Утім, експерти вважають, що не слід очікувати критичного для національного сільського господарства збільшення обсягів імпорту. Факторами, що захищають від імпорту ринок сільськогосподарської продукції, яку традиційно виробляють в Україні, є:

- суттєві транспортні витрати на доставку імпортової продукції порівняно з продукцією місцевого виробництва;
- традиційні уподобання населення (насамперед, у сільській місцевості).
- переваги вільного доступу на ринки інших країн більшою мірою стосуються ринків з ціновою конкуренцією, тобто ринків сировинної продукції. Тому, якщо Україна покладатиметься лише на дію ефектів торговельної лібералізації, то вона ще протягом тривалого часу і далі вивозитиме переважно сировину, залишаючись у сфері низькотехнологічного експорту з низьким рівнем прибутків.
- може відбутися підвищення внутрішніх цін на насіння соняшнику та олію внаслідок відміни експортного мита та збільшення вивозу цієї продукції. Втім, якщо розглядати згадану проблему з точки зору не інтересів окремих груп, а максимізації національного добробуту, то можна говорити про встановлення певного оптимального ввізного мита на насіння соняшнику.

Головною умовою лібералізації доступу на ринок банківських послуг, що визначена Генеральною угодою про торгівлю послугами (ГАТС), є лібералізація доступу іноземного капіталу на внутрішній ринок банківських послуг, а також лібералізація руху капіталу.

Важливе обмеження у сфері банківських послуг, що є предметом переговорів із СОТ, є відсутність можливості створення в Україні філій іноземних банків, які не мають власного капіталу і статусу юридичної особи. У випадку, якщо такі можливості буде передбачено в національному законодавстві, можна прогнозувати наступні позитивні результати допуску філій іноземних банків на ринок банківських послуг України:

- створення некапіталізованих філій може значно інтенсифікувати залучення іноземних банків до фінансового ринку України. Це має призвести до здешевлення кредитів для бізнесу;
- зростання рівня обслуговування трансакцій у банківській системі, скорочення їх термінів, розширення спектру послуг, вдосконалення технологій їх надання;
- збільшення обсягів кредитування через такі установи (оскільки власний капітал материнських банків є значно більшим від дочірніх);
- поліпшення трансформаційної функції банківської системи в процесі розподілу кредитно-інвестиційних ресурсів;
- прискорення реформування банківського сектору.

Проблеми, що можуть виникати у зв'язку з допуском філій іноземних банків на ринок банківських послуг:

- ускладнення нагляду за такими установами;
- здатність іноземних банків запропонувати дешевші, ніж українські, кредитні ресурси створить тиск на слабшу українську банківську систему;
- підвищення вразливості банківського сектору до коливань на світових фінансових ринках.

Загалом, як зазначено у звіті Центру наукових досліджень НБУ «Вступ України до Світової організації торгівлі та розширення Європейського Союзу: наслідки для банківської сфери», за умов функціонування ринкових механізмів лібералізація руху капіталу сприяє ефективному перерозподілу фінансових ресурсів, прискоренню темпів економічного зростання.

Вступ України до СОТ також опосередковано впливатиме на банківську систему внаслідок зміни обсягів та структури експортно-імпорتنих операцій та пов'язаних із ними фінансових потоків.

Головними позитивними наслідками для сектору страхових послуг від набуття Україною членства в Світовій організації торгівлі мають стати:

- збільшення іноземних інвестицій у страховий сектор;
- стимулювання нових технологій надання страхових послуг та впровадження міжнародних стандартів;
- конкуренція з боку іноземних страхових компаній слугуватиме основним стимулом розвитку вітчизняних постачальників послуг страхування, зокрема, це дасть змогу розширювати асортимент послуг, поліпшувати якість, знижувати ціни, повніше враховувати потреби клієнтів.

Негативними наслідками для сектору страхових послуг від набуття Україною членства у СОТ можуть бути:

- звуження внутрішнього ринку для національних постачальників послуг;
- поглинання потужнішими іноземними страховими установами вітчизняних страхових компаній.

Для галузі зв'язку та інформації членство у СОТ забезпечить наступні переваги:

- сприятиме збільшенню надходжень іноземних інвестицій та прискоренню технологічного оновлення;
- надасть широкі можливості щодо справедливого врегулювання суперечок у сфері зв'язку;
- сприятиме обміну досвідом, впровадженню новітніх технологій та підвищенню кваліфікації українських фахівців;
- безпосередньо для споживачів послуг зв'язку – це ширший спектр вибору послуг, зниження їх вартості та підвищення якості.

Результати аналізу, проведеного Держкомзв'язком, свідчать, що найскладнішими для галузі будуть перших 1–2 роки після вступу України – цей період необхідний для адаптації вітчизняних постачальників послуг до нового конкурентного середовища.

Вступ України до СОТ негативно вплине на неконкурентоспроможних операторів зв'язку, але сприятиме імпорту послуг вищої якості за нижчими цінами та розширенню асортименту послуг взагалі. Одночасно лібералізація ринку телекомунікацій сприятиме розвитку інших послуг: фінансових, інформаційних і комп'ютерних технологій, туризму, транспорту, які значною мірою залежать від ефективності комунікаційних систем.

Головною проблемою галузі може стати те, що іноземні інвестиції потрапляють лише у найбільш прибуткові та динамічні сектори галузі, такі, як мобільний зв'язок чи послуги Інтернет. Водночас, певні послуги, насамперед, звичайна кореспонденція, не є прибутковими, але вони залишаються надзвичайно важливими для населення. Тому постає питання про державну підтримку.

Вступ України до Світової організації торгівлі сприятиме підвищенню якісного рівня обслуговування споживачів, збільшенню обсягів роздрібного товарообігу і надходжень до бюджетів усіх рівнів через такі механізми:

- збільшення прямих іноземних інвестицій та конкуренція з іноземними фірмами дасть змогу розширити роздрібну мережу і, найголовніше, отримати передові технології, ефективні методи організації продажу товарів, управління та обслуговування споживачів на рівні європейських стандартів. У результаті це призведе до значного збільшення роздрібною мережі нового формату – супермаркетів, гіпермаркетів, перетоку продажу товарів із продовольчих та непродовольчих ринків в організовану мережу;

- зниження митних тарифів, посилення боротьби з контрабандою створюють умови для добросовісної конкуренції між вітчизняними та імпортованими товарами, незначного зниження цін на непродовольчу групу товарів;
- вільний доступ обладнання та нових технологій дасть змогу урізноманітнити побутові послуги, поліпшити їх якість, збільшити обсяги послуг і зайнятість населення у цій сфері. Відповідно збільшаться і надходження до бюджету;
- розширення спектру побутових послуг, постачальниками яких будуть високорозвинені іноземні країни, сприятиме забезпеченню внутрішнього ринку власними високотехнологічними послугами.

На підставі наведеного можна сформулювати наступний висновок: вступ України до СОТ викличе «стрибок» конкуренції в усіх галузях та на всіх ринках, і тому головне завдання економічних агентів України – вже сьогодні приготуватися до цього. Бізнесменам, на майбутнє, потрібно мобілізувати всі ресурси, оскільки за прогнозами – темп економічних змін в світовій економіці тільки наростатиме. Тому цілком правильними є слова професора Р. Каплінскі, котрий перефразував Керола: «... доводиться бігти дедалі швидше, щоби мати хоч якусь надію залишитися на місці...» [5].

Ukrainian entrance to WTO as one of priorities at foreign economic policy of Ukraine is reviewed. Main positive and negative scenarios of Ukraine WTO membership for some economy sectors, services sphere and agriculture are defined.

Література

1. Використання сільськогосподарського потенціалу України: стимулювання зростання сільського господарства та поліпшення життя на селі // ОЕСР та Світовий банк, 25. 03. 2004 // [www: wb.org](http://www.wb.org)
2. Нивьевский О., Яблоновская Т., Сельское хозяйство. Бюджетные деньги следует использовать не на дотацию аграриев, а на развитие инфраструктуры сельского хозяйства // <http://www.expert.ua/articles/9/0/1046/>
3. Павел Ф., Бураковський І., Селіцька Н., Мовчан В. Економічний вплив вступу України до СОТ. Попередні результати розрахунків на основі моделі загальної рівноваги // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій // www.ier.kiev.ua/Ukraine/WP/2005/wp2005_ukr.cgi
4. Український центр міжнародної інтеграції. Вступ України до СОТ: проект з інформування бізнесу та громадськості // <http://wto.inform.org.ua/aboutwto/>
5. Хейсберг Э., Глобальная реструктуризация, знания и обучение // Вопросы экономики. – № 6. – 2006. – С. 66.